

ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОЕКТНОГО МЕТОДУ МІЖ ДВОМА ВНЗ УКРАЇНИ

THE PRACTICE OF IMPLEMENTING INTERDISCIPLINARY PROJECT METHOD BETWEEN TWO HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS IN UKRAINE

Статтю присвячено одній з актуальних проблем застосування міждисциплінарного проектного методу у викладанні іноземних мов. Зокрема представлено теоретичне підґрунтя для його впровадження й аналізу такого впровадження. Із цією метою передусім розкрито сутність проектного методу в загальному розумінні, виокремлено його риси, запропоновано типологію видів діяльності в його межах, розглянуто етапи реалізації та роль викладача під час реалізації. Основну увагу зосереджено на викладі досвіду впровадження міждисциплінарного проектного методу між двома закладами вищої освіти України, обґрунтовано його класифікацію як «міждисциплінарного», розкрито мету і цілі, серед яких є як спільні (удосконалити мовленнєву, комунікативну і соціокультурну компетентність), так і відмінні для двох дисциплін фахової підготовки в залежності від складників компетентностей, що підлягають формуванню в певному ВНЗ (виконання та музична критика творів; здійснення самостійного глибокого філософського аналізу професійних тем). У статті представлено притаманні риси впровадженого міждисциплінарного проектного методу, найголовнішими з яких є (між) культурна спрямованість, спрямованість на продукт (створення відео своїх виступів та презентацій) і на взаємодію між учасниками в плануванні та проведенні (перегляд відеопрезентацій і активна участь в обговоренні на каналі YouTube); міждисциплінарність, яку витлумачено не тільки як спосіб розгляду певної теми, але й у першу чергу – для обміну професійного досвіду – як поєднання різних дисциплін фахової підготовки, учасники яких узяли участь у реалізації міждисциплінарного проектного методу. Наведено конкретні етапи процесу впровадження: підготовчий з обговоренням та узгодженням теми виступу і конкретних завдань; представлення продукту (також його технічний бік) та обговорення продукту на каналі YouTube у форматі: реакція на відео (подяка, нові відкриття з відео), запитання до виступу, обґрунтоване висловлення свого бачення. Також розкрито роль викладача під час здійснення такого проекту (моніторинг, посередницька, дорадча, допоміжна й оцінювальна) та наведено основні критерії оцінювання виступів учасників.

Ключові слова: міждисциплінарний проектний метод, мовленнєва діяльність, етапи проектного методу, продукт, відеопрезентація, сучасні технології, обмін професійним досвідом, роль викладача, критерії оцінювання.

The article addresses one of the topical problems of applying the interdisciplinary project method in teaching foreign languages. In particular, the rationale for its implementation and the analysis of the latter are presented. For this purpose, the essence of the project method in its general sense is revealed, its features are distinguished, a typology of activity types within it is proposed, the stages of implementation and the role of the teacher during its implementation are considered. The main attention is focused on presenting the experience gained from the implementation of the interdisciplinary project method between two higher education institutions of Ukraine. Its classification as "interdisciplinary" is substantiated, the purpose and goals are highlighted, among which there are both shared (to improve speech, communicative and sociocultural competence) and distinctive with regard to the two disciplines of professional training. The distinctive goals depend on the competence constituents to be formed in a certain university (performance and musical criticism; independent in-depth philosophical analysis of professional topics). The article also presents the inherent features of the implemented interdisciplinary project method, the most important of which being (inter) cultural focus, focus on the product (creating videos of performances and presentations) and on the interaction between participants in planning and conducting the event (watching video presentations and an active participation in the discussion on the YouTube channel); interdisciplinarity, which is interpreted not only as a way of considering a certain topic, but also primarily – for the exchange of professional experience – as a combination of various disciplines of professional training, the participants of which took part in the implementation of the interdisciplinary project method. Specific stages of the implementation process are spelled out: the preparatory stage with discussion and agreement on the topic of the speech and specific tasks; presentation of the product (including its technical side) and discussion of the product on the YouTube channel in the following format: reaction to the video (expressing gratitude, new discoveries and insights gained from a particular video), questions to the speech, a reasoned statement of one's vision. The role of the teacher during the implementation of such a project is also revealed (monitoring, mediating, advisory, supporting and evaluative). Criteria for evaluating students' performances are also presented.

Key words: interdisciplinary project method, speech activity, stages of the project method, product, video presentation, cutting-edge technologies, exchange of professional experience, role of the teacher, evaluation criteria.

УДК 378.147.091.3:[378.016:81'243]:378.4(477)(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2022/53.2.6>

Червінко Є.О.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри мов
Національної музичної академії України
імені П. І. Чайковського

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Метод проектної роботи посідає чільне місце у викладанні широкого переліку дисциплін у закладах освіти різних рівнів

акредитації не тільки в Україні, але й поза її межами. Зокрема особливу увагу йому приділяють у царині викладання іноземних мов у нерозривному зв'язку з комунікативним принципом навчання, метою якого є становлення передусім

комунікативної та соціокультурної компетентностей. Це відповідає основній практичній меті навчання, зазначеної в Загальноєвропейських рекомендаціях мовної освіти [2], на яких у свою чергу ґрунтується і чинний загальноосвітній стандарт іноземних мов України [1].

З огляду на практичну орієнтованість на продукт мовленнєвої діяльності, з одного боку, та неодмінне інтегрування різних навичок і вмінь здійснювати її іноземною мовою для успішного розв'язання певного проектного завдання на професійні теми (у межах CLIL-підходу), з іншого, упровадження проектного методу (ПМ) сприяє швидшому досягненню мети формування зазначених практично орієнтованих компетентностей. Таким чином, викладене вище дає підстави стверджувати, що дослідження питання є *актуальним і значущим з практичної точки зору*.

Утім, задля оптимізації або збільшення ефективності застосування ПМ виникає логічна потреба систематизувати відповідний досвід проведення проектів, виявити і проаналізувати його позитивні сторони, синтезувати нові прийоми та процедури проведення (наприклад, міждисциплінарно), що можливо за умови обговорення досліджуваної теми в науковій площині. Отже, це становить *теоретичну значущість* дослідження.

Пов'язана зі значущістю також і *новизна* дослідження: здійснено аналіз міждисциплінарного ПМ (далі МПМ) із залученням здобувачів освіти двох різних освітніх напрямків «музичне мистецтво» і «філософія» двох провідних вищих навчальних закладів України: НМАУ ім. П.І. Чайковського і ХНУ ім. В.Н. Каразіна. Новизна також пов'язана із застосуванням у МПМ новітніх комунікативних технологій (КТ) і способів соціальної комунікації (соцмережі): студенти вивантажували відео виступів на канал YouTube, там же і відбувалося спілкування між ними згідно з поставленим завданням, а також, беручи до уваги воєнний стан, усе відбувалося в нетипових нових умовах – в асинхронному режимі.

Сам процес реалізації МПМ є *об'єктом* дослідження, а його основні риси й особливості – *предметом*.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проектний метод – *Project-Based Learning (PBL)* – започаткував Джон Дьюї і пізніше популяризував Вільям Кілпатрик, які підкреслювали його роль у забезпеченні активного вивчення через спілкування та співпрацю учасників-однолітків для успішного виконання певного проектного завдання [7]. Кілпатрик В., теоретично обґрунтовуючи метод і називаючи його «цільовим актом діяльності (*Purposeful Act*)», удосконалив засади роботи над проектами; уперше запропонував класифікацію проектів (споживчі, проекти-розв'язання проблем, проекти-вправи тощо) [10]. Пізніше цю

класифікацію розширив професор Коллінгс (ігрові, проекти розповідей, екскурсійні, трудові) [5].

Однак, у певний період розвитку цей метод зазнав критики як неспроможний забезпечити високий рівень теоретичних знань учнів з основ наук. Проте він посів чільне місце в методиці викладання іноземних мов наприкінці 70 – на початку 80 років минулого століття, коли «позашкільну мовну реальність учнів» – *außerschulische sprachliche Wirklichkeit* – інтенсивніше залучали в процес навчання мов у школах [11, с. 10]. Нині обговорюваний метод не тільки не втратив своїх позицій, а набуває дедалі більшої популярності, що віддзеркалено в працях різних науковців та методистів [4, с. 263–264; 6; 8, с. 70–1009; 13; 14, с. 136–194]. У них представлено тлумачення поняття методу, виокремлено вирізняльні риси, запропоновано типологію видів діяльності в межах проектного методу, розглянуто етапи реалізації та роль викладача, удосконалено його теоретичне обґрунтування з дидактично-методичними засновками.

Рисами проектного методу, який також витлумачено як «проектний урок» – *Projektunterricht*, «більш комплексне навчальне завдання» – *komplexere Lernaufgabe* [6, с. 126] або просто «завдання» (на противагу поняттю «вправа») *Aufgabe, Task* [8, с. 71; 13, с. 229] є такі: конкретна мета, яка дозволяє використання мови в її комунікативній функції з метою дізнатися щось нове, зв'язок із повсякденням і реальністю, міжкультурна спрямованість, цілісне навчання із залученням різних навичок і вмінь, спрямованість на процес здійснення завдання, на продукт (газета або фільм) і взаємодію між учасниками в плануванні та проведенні ПМ, заохочення автономії учнів у пошуку відповідних джерел інформації та способів здійснення проектною роботи, відкритість «назовні» (контакт із мовною «реальністю» поза заняттями) [6, с. 128-131]. До наведених вище рис можна віднести ще орієнтування на інтереси та потреби учнів, що пов'язано з можливістю реалізувати принцип індивідуалізації та диференціації в навчанні з огляду на рівень опанування мовою, а також міждисциплінарність з огляду на кути зору, з яких потрібно опрацювати певну тему. Слід звернути увагу і на функцію проектного методу, яка полягає в розвитку здатності вибудовувати відповідні стратегії в нових ситуаціях, де наявна система знань і досвід є недостатнім через стрімкий розвиток інформаційних технологій [8, с. 74-75], або ж залучення і поєднання різних умінь для їхнього подальшого вдосконалення [9, с. 279].

Проектні методи переважно розподілено на дві категорії: мікро і макропроекти [6, с. 132-149; 8, с. 79-89]. Запропоновано також більш детальну класифікацію на підґрунті 7 критеріїв [8, с. 73]: 1) тривалість і витрати часу (мініпроекти, дослідження

довкрузжя, великі проекти); 2) місце проведення (у класі, поза класом, віртуально); 3) кількість учасників (індивідуальний, у невеличких групах, між-курсний); 4) ступінь структурування та керування викладачами (проекти, які учасники самостійно вибирають і організують, проекти, які заохочує й організує викладач, проекти, які спільно скеровуються викладачами і учасниками); 5) зв'язок із буденними темами («життєвоважливі», напр., запрошення поліцейського та його інтерв'ю, або опосередковано – вистава казки); 6) вид завдання (дослідницькі, проекти-інтерв'ю, текстові, інтернет-проекти (також “webquest” [9, с. 280], проекти-зустрічі, мистецькі); 7) видом презентування продукту (театральна вистава, постери, газети, журнали, радіопроект тощо).

Головними етапами проектного методу є: введення (досягнення згоди щодо теми), планування (та організація пошуку інформації), проведення (розвиток), презентування (з продуктом), оцінка/рефлексія (контрольний з оцінкою якості продукту та аналізом результатів) [6, с. 155-159; 8, с. 9013; с. 229], в українській термінології це – 6 «П»: проблема, проектування/планування, пошук інформації, продукт, презентація, портфоліо [3].

Особливу увагу слід приділити також ролі викладача, яка зводиться до моніторингової, посередницької, дорадчої, допоміжної і оцінювальної. З-поміж іншого, метою моніторингової є відрадити здобувачів освіти від простого переписування матеріалу з різних джерел, сприяти розширенню власних «мовних джерел», що можна досягти шляхом представлення учасниками чорнових варіантів ще до остаточного продукту. Мета оцінювальної ролі полягає в установленні критеріїв оцінювання, які охоплюють оцінку вмісту та представлення проекту, а також використання мови [6, с. 149-151; 13, с. 229].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри досить ґрунтовний виклад сутності проектного методу в наведених вище джерелах, досі немає термінологічної згоди між науковцями та практиками стосовно назви і сутності такого методу через різноплановість сфер його застосування [6, с. 129; 12]. Окрім цього, емпіричний аналіз зразків і досвіду застосування проектного методу в наведених джерелах загалом відбувався в межах однієї дисципліни або однієї тематики (з можливим, але далеко не обов'язковим розглядом певного питання з позиції різних сфер життя) переважно на прикладі мовних курсів або закладів середньої освіти, з чого випливає необхідність проведення проекту в міждисциплінарній площині між закладами вищої освіти та аналізу такого впровадження.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Відповідно до згаданого вище, **метою** статті є виклад і аналіз досвіду МПМ

з двох дисциплін фахової підготовки між двома вищими навчальними закладами. Досягнення цієї мети передбачає розв'язання низки **завдань**: по-перше, проаналізувати наявні джерела з тематики, визначити та виокремити основні риси та процедури проведення проектів, що становитиме теоретичне підґрунтя для впровадження й аналізу МПМ; по-друге, проаналізувати ступінь відповідності впровадженого МПМ основним рисам та засновкам проектного методу, обґрунтувати його сутність і мету, описати процедуру його проведення і навести критерії оцінювання продукту та результатів МПМ.

У свою чергу зазначені вище мета і завдання обумовили використання таких **методів дослідження**: 1) теоретичні: аналіз відповідної літератури з методики викладання іноземних мов; 2) емпіричні: аналіз практики проведення проектів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Темою МПМ, що відбувся між здобувачами освіти НМАУ ім. П.І. Чайковського і ХНУ ім. В.Н. Каразіна (філософський факультет), було «Віддзеркалення концептів реальності через призму *філософії (для здобувачів освіти філософського факультету) / музики (для здобувачів музичної освіти)*».

Проведений захід є ПМ, оскільки він відповідає всім розглянутим вище рисам ПМ, першою з яких є наявність чутко окресленої мети. Деякі цілі є спільними для здобувачів освіти обох сфер, а саме:

- удосконалення мовленнєвої, комунікативної та соціокультурної компетентності в англійській за професійним спрямуванням і загального вжитку;
- подальший розвиток навичок та вдосконалення вмінь підготовки та виступу з презентаціями в різних застосунках (PowerPoint, Padlet, etc);
- відшліфування критичного, структурно-логічного мислення та вміння аналізувати інформаційні джерела;
- покращення вміння розв'язувати спільні завдання та проблеми у режимі «студент-студент», «студент-викладач»;
- формування самостійності, незалежності мислення.

Однак, з огляду на відмінність напрямків освіти є і притаманні їм специфічні цілі:

- для здобувачів освіти в *музичній* сфері це передусім удосконалення такої складової професійної компетенції, як інтерпретування та музична критика творів (що вони опановують на дисциплінах «Аналіз музичних творів», «Музична критика»), а також подальше відшліфування виконавської майстерності під час запису свого виступу для подальшого обговорення теми. Важливим є також і популяризація значущості та способів розуміння й активного слухання класичної музики загалом, а також творів українських композиторів зокрема, що нині має особливу актуальність;

– для здобувачів освіти філософського факультету – вдосконалення професійної компетентності здійснювати самостійний глибинний аналіз професійних тем.

Реалізованому ПМ притаманні такі риси: зв'язок із повсякденням і реальністю (віддзеркалено в темі ПМ); міжкультурна спрямованість (культура України у порівнянні зі світовою); цілісний характер діяльності із залученням різних навичок і вмінь (аналізу та синтезу в пошуку інформації, здатність до структурно-логічного мислення для створення презентацій належної якості, а також мовних навичок і мовленнєвих умінь); спрямованість на процес здійснення завдання, на продукт (створення відео своїх виступів та презентацій); взаємодію між учасниками в плануванні та проведенні (сприймання відеопрезентацій і активна участь в обговоренні на каналі YouTube); заохочення автономії учнів у пошуку відповідних джерел інформації (друковані та електронні довідники, енциклопедії) та способів здійснення проектної роботи (презентація результатів дослідження у PowerPoint чи Padlet тощо із записом на відео, а також власний вибір запису власного виконання музичного твору або запису його окремих фрагментів, чи вибір на користь аналізу виконання інших музикантів); орієнтованість на інтереси та потреби учнів (вибір теми виступу, матеріалів тощо), що уможливіє реалізацію принципу індивідуалізації та диференціації; орієнтованість на різні рівні володіння мовою (асинхронність дозволяє нівелювати різницю в рівнях володіння мовою між учасниками, що відкриває учасникам ширші можливості та збільшену мотивацію практикувати її); відкритість «назовні» (контакт із мовною «реальністю» поза заняттями, оскільки багато учасників залучали також обговорення питань з носіями мови, критичний аналіз відеоматеріалів, створених іноземними мовами).

Окремо слід відзначити міждисциплінарність не тільки з огляду на кути зору опрацювання певної теми, але передусім як залучення різних сфер професійної підготовки, які представляють учасники ПМ, обмін їхнього професійного досвіду та світогляду. До останнього слід віднести також і можливість переглядати презентації різними мовами (які є також різними дисциплінами) та брати участь в їхньому обговоренні.

Слід звернути увагу і на функцію проведеного ПМ, яка полягала в розвитку здатності вибудувати відповідні стратегії в нових ситуаціях та подальшому вдосконаленні технічних навичок користування новими медіа (наприклад, опанування Padlet на додачу до PowerPoint, користування YouTube для створення власного каналу та розміщення там своїх відео, що стане в пригоді передусім для музикантів з огляду на подальшу виконавську кар'єру).

Типологія і класифікування проведеного ПМ: 1) за тривалістю і витратами часу – масштабний проект; 2) за місцем проведення – поза класом віртуально; 3) за кількістю та походженням учасників – міжкурсовий та міжвишівський; 4) за ступенем структурування та керування викладачами (проект, який спільно скеровуються викладачами й учасниками); 5) за зв'язком із буденними темами – «життєвоважливі» для професійного розвитку; 6) за видом завдання – «поліпроект», оскільки учасники самостійно обирають для себе завдання для досягнення мети проекту, а також він є дослідницьким, проектом-інтерв'ю, текстовим, інтернет-проектом “webquest”, мистецьким; 7) за видом презентування продукту – відео творчого виступу і презентації – аналізу теми ПМ. Тут обов'язково слід додати ще один критерій: мовний, адже ПМ відбувся із застосуванням декількох мов: англійської, французької, німецької та української, для чого було створено окремі плей-листи в YouTube.

Головними етапами МП стали по-перше, початково-установчий, під час якого відбулося узгодження теми між учасником та викладачем; по-друге, планування та організація пошуку інформації, використовуючи джерела, представлені викладачами або самостійно знайдені. Третім етапом став власне пошук потрібної інформації та її обробка, після якого відбувся четвертий – презентування продукту, коли учасники використовували спеціально створений для ПМ обліковий запис та пароль YouTube каналу та розміщували там свої відео у відповідний плей-ліст відповідно до мови/або передавали свої матеріали відповідальному за технічну реалізацію проекту. Для студентів музичної освіти обов'язковим стали два відео: перше відео містить фрагмент свого виступу (або інших виконавців). У другому відео перед самою презентацією потрібно було представити словничок фахових термінів (і складної лексики), наявних далі в презентації з перекладом українською або спрощеним поясненням відповідною іноземною мовою. Такий підхід з одного боку полегшить розуміння викладеного матеріалу представниками іншої сфери, а з іншого слугуватиме потужним інформативним джерелом для розширення свого словникового запасу. Звернімо увагу на те, що відеозапис коментування словничка не було обов'язковим, якщо він містив більш, ніж 10 лексичних одиниць, оскільки учасники могли натиснути на паузу, ознайомитися з ним і продовжити дивитися відео презентації. Тривалість відео з презентацією становить 5-7 хвилин. Для студентів філософського факультету обов'язковим було тільки одне відео самої презентації.

Логічним продовженням цього етапу стала участь в асинхронному обговоренні відео у вигляді

письмових коментарів-дописів під ним упродовж 5 днів. Передусім це реакція на відео (подяка, невеличкий коментар стосовно того, що цікавого, що нового почерпнуто з відео). На додачу до цього учасники мусили поставити запитання до виступу, висловити свої бачення реальності та її віддзеркалення, обов'язково обґрунтовуючи його. Це можна назвати одночасно й етапом оцінки/рефлексії продукту самими учасниками, після якого відбувся контрольний етап оцінки/рефлексії якості продукту вже з боку викладача в індивідуальному порядку. Остання здійснювалася за трьома найважливішими критеріями: смислове наповнення відповідно до цілей виступу, якість самої презентації PowerPoint або Padlet тощо, мовне оформлення як презентації, так і коментарів до відео інших учасників.

Під час проекту викладачі відігравали моніторингову, посередницьку, дорадчу, допоміжну й оцінювальну місію. Завдяки участі викладачів у перших чотирьох ролях удалося узгодити діяльність учасників, унеможливити просте переписування матеріалу з різних джерел, сприяти розширенню власних «мовних джерел», шляхом представлення учасниками чорнових варіантів до представлення остаточного продукту. Оцінювальна роль полягала в установленні критеріїв оцінювання, які охоплювали оцінку вмісту та представлення проекту, а також використання мови та проведенні такого оцінювання.

Висновки. Отже, представлений до розгляду ПМ відповідає всім основним рисам проектів та процедурі проведення проектів загалом беручи, а зокрема є міждисциплінарним проектним методом (МПМ), оскільки має міждисциплінарний характер, який полягає не тільки в способі розгляду певної теми, але й у першу чергу в поєднанні різних дисциплін різних напрямків фахової підготовки, учасники яких узяли участь у МПМ у межах спільної тематики. На «мікрорівні» міждисциплінарний характер пов'язаний із міжмовністю, тобто можливістю для учасників з однієї мови брати участь в обговоренні доробків учасників іншими мовами, а різні мови – це також різні дисципліни вивчення у внз.

Беручи до уваги сутність МПМ та характер його застосування, можна також дійти висновку, що він має надзвичайний методичний потенціал як у навчанні здобувачів освіти іноземних мов, так і систематизації та вдосконаленні фахових знань, у подальшому формуванні навичок і розвитку вмінь як у мовленнєвому плані (комунікативна компетентність), так і з огляду на складники професійної і соціокультурної компетентності, сформувати які покликана вища школа з огляду на CLIL-підхід. Не можна й оминути так званий «культурний» потенціал популяризації класичної музики (передусім української) та шляхів її осмисленого сприйняття,

що підвищить мотивацію прослуховувати класичні твори, відвідувати концерти та діставати від цього більше задоволення, а також розширення власних обріїв сприйняття реальності через певні філософські категорії.

До перспектив дослідження можна віднести розширення переліку дисциплін для впровадження МПМ, змінення формату на синхронний і проведення аналізу особливостей впровадження МПМ у таких умовах з визначенням чинників, які впливали на якість продукту, а також удосконалення критеріальної бази його оцінювання.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державні стандарти загальної середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/derzhavni-standarti> (дата звернення: 07.11.2022).
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
3. Проектна діяльність на уроках інтегрованого курсу : веб-сайт. URL: <https://nuschool.com.ua/lessons/world/1-2klas/19.html> (дата звернення: 07.11.2022).
4. Barkowski H., Krumm H.-J. Fachlexikon Deutsch als Fremd- und Zweitsprache. Stuttgart : UTB, 2010. 383 S.
5. Collings E. An Experiment with a Project Curriculum. NY : Macmillan, 1923. 346 p.
6. Deutsch lehren lernen. In 17 B. B. 4. Aufgaben, Übungen, Interaktion / F. Hermann. Stuttgart : Ernst Klett Sprachen, 2017. 184 S.
7. Dewey J. Democracy and education. NY : Macmillan, 1916. 434 p. URL: <https://www.gutenberg.org/files/852/852-h/852-h.htm> (Last accessed: 08.11.2022).
8. Fortbildung für Kursleitende Deutsch als Zweitsprache. In 4 B. B.3. Unterrichtsplanung und -Durchführung. 1. Auflage. Projektarbeit im DaZ-Unterricht. B. Winkler, S. Kaufmann. Ismaning : Hueber Verlag, 2008. 266 S.
9. Harmer J. The practice of English language teaching. 4th ed. Harlow : Ashford Colour Press Ltd., 2007. 448 p.
10. Kilpatrick W. H. The Project Method. The Use of the Purposeful Act in the Educative Process. Eleventh Impression. NY : Teachers College, Columbia University, 1929. URL: <http://www.educationengland.org.uk/documents/kilpatrick1918/index.html> (Last accessed: 08.11.2022).
11. Legutke M. Projektunterricht. *Handbuch Fremdsprachenunterrichts* / Karl-Richard Bausch, Herbert Christ, Hans-Jürgen Krumm. 4. Auflage. Tübingen : Francke-Verlag, 2003. S. 10.
12. Scharf M. Projektorientierung. *Deutsch als Fremd- und Zweitsprache* / Hans-Jürgen Krumm u.A. Berlin : De Gruyter Mouton, 2010. S. 1172–1176.
13. Thornbury S. The new A-Z of ELT : a dictionary of terms and concepts. London : Ashford Colour Press Ltd., 2017. 322 p.
14. Wicke Rainer E. Aktiv Und Kreativ Lernen. München : Hueber, 2004. 208 S.